

Procedura reagowania w Szkole Podstawowej nr 48 im. Józefa Piłsudskiego w Lublinie, w sytuacji wystąpienia cyberprzemocy

Wstęp

Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Technologie te, to głównie Internet oraz telefony komórkowe. Część definicji ogranicza stosowanie terminu *cyberbullying* czy *cyberprzemoc* wyłącznie do przemocy rówieśniczej, inne nie stawiają ograniczeń wiekowych, niewątpliwie jednak najczęściej terminów tych używa się właśnie w kontekście przemocy wśród najmłodszych. *Podstawowe formy zjawiska to: nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.*

Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS. W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy (ang. *bullying*), zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy. Ponadto, na znaczeniu traci klasycznie rozumiana „siła”, mierzona cechami fizycznymi czy społecznymi, a atutem sprawcy staje się umiejętność wykorzystywania możliwości, jakie dają media elektroniczne.

PROCEDURA REAGOWANIA W NASZEJ SZKOLE, W SYTUACJI WYSTĄPIENIA CYBERPRZEMOCY

I. Ujawnienie przypadku cyberprzemocy

Informacja o tym, że w szkole miała miejsce cyberprzemoc, może pochodzić z różnych źródeł. Osobą zgłaszającą fakt prześladowania może być poszkodowany uczeń, jego rodzice lub inni uczniowie – świadkowie zdarzenia, nauczyciele i inni pracownicy szkoły.

Niezależnie od tego, kto zgłasza przypadek cyberprzemocy, procedura interwencyjna powinna obejmować:

1. udzielenie wsparcia ofierze przemocy;
2. zabezpieczenie dowodów i ustalenie okoliczności zdarzenia;
3. wyciągnięcie konsekwencji wobec sprawcy przemocy oraz praca nad zmianą postawy ucznia.

II. Ustalenie okoliczności zdarzenia

Wszystkie przypadki przemocy, a więc także przemocy z wykorzystaniem mediów elektronicznych, powinny zostać właściwie zbadane, zarejestrowane i udokumentowane.

1. Jeśli wiedzę o zajściu posiada nauczyciel niebędący wychowawcą, powinien przekazać informację wychowawcy klasy, który informuje o fakcie pedagoga szkolnego i dyrektora.
2. Pedagog szkolny i dyrektor wspólnie z wychowawcą powinni dokonać analizy zdarzenia i zaplanować dalsze postępowanie.
3. Do zadań szkoły należy także ustalenie okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.

III. Zabezpieczenie dowodów

1. Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
2. Takie zabezpieczenie dowodów nie tylko ułatwi dalsze postępowanie dostawcy usługi (odnalezienie sprawcy, usunięcie szkodliwych treści z serwisu), ale również stanowi materiał, z którym powinny się zapoznać wszystkie zaangażowane w sprawę osoby: dyrektor i pedagog szkolny, rodzice, a także policja, jeśli doszło do złamania prawa.
3. Na etapie zabezpieczania dowodów cyberprzemocy i identyfikacji sprawcy należy (w razie potrzeby) korzystać z pomocy nauczyciela informatyki. **Rejestrowanie dowodów cyberprzemocy – sposoby zabezpieczania:**

- 1) **Telefon komórkowy:** nie kasuj wiadomości; zapisuj wszystkie zarówno tekstowe, jak i nagrane na pocztę głosową w pamięci telefonu.

- 2) **Komunikatory:** niektóre serwisy pozwalają na zapisywanie rozmów. Możesz również, np., skopiować rozmowę, wkleić do dokumentu Word (lub innego edytora tekstu), zapisać i wydrukować.
- 3) **Strony serwisów społecznościowych, WWW:** aby zachować kopię materiału, który widzisz na ekranie, wciśnij jednocześnie klawisze Ctrl i Prt Sc (Print Screen), a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word.
- 4) **Czat:** podobnie, jak w przypadku stron www, jeśli chcesz zachować kopię materiału, który widzisz na ekranie, wciśnij klawisze Control i Prt Sc (Print Screen), a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word. Możesz też po prostu wydrukować interesującą cię stronę.
- 5) **E-mail:** wydrukuj wiadomość, prześlij ją do nauczyciela lub pedagoga, który zajmuje się ustaleniem okoliczności zajścia. Zachowanie całości wiadomości, a nie tylko samego tekstu jest bardziej pomocne, ponieważ zawiera informacje o jej pochodzeniu.

IV. Identyfikacja sprawy

1. Po zebraniu i zabezpieczeniu materiałów dowodowych dyrektor, w przypadku, gdy zostało złamane prawo, bezwzględnie powiadamia policję, która postępuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

V. Działania wobec sprawcy cyberprzemocy

Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, pedagog szkolny podejmuje dalsze działania we współpracy z wychowawcą:

1. Rozmowa z uczniem-sprawcą przemocy o jego zachowaniu:
  - 1) ustalenie okoliczności zajścia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i poszukanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
  - 2) sprawca otrzymuje jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
  - 3) omówienie z uczniem skutków jego postępowania i poinformowanie o konsekwencjach, które zostaną wobec niego zastosowane;

4) zobowiązanie sprawcy do zaprzestania swojego działania i usunięcia z sieci szkodliwych materiałów oraz określenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy.

Jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy. Nie należy konfrontować sprawcy i ofiary cyberprzemocy.

2. Powiadomienie rodziców sprawcy i omówienie z nimi zachowania dziecka:

1) poinformowanie rodziców sprawcy o przebiegu zdarzenia i zapoznanie ich z materiałem dowodowym, a także z decyzją w sprawie dalszego postępowania i podjętych przez szkołę środków dyscyplinarnych wobec ich dziecka;

2) nawiązanie współpracy z rodzicami i ustalenie jej zasad;

3. Objęcie sprawcy opieką psychologiczno-pedagogiczną:

1) pomoc uczniowi (nauczyciele, pedagog) w zrozumieniu konsekwencji swojego zachowania, w zmianie postawy i postępowania ucznia, w tym sposobu korzystania z nowych technologii;

2) wskazanie instytucji, poradni, osób, które udzielą sprawcy pomocy specjalistycznej.

VI. Zastosowanie środków dyscyplinarnych wobec sprawcy cyberprzemocy

1. Należy pamiętać, iż celem sankcji wobec sprawcy jest:

1) zatrzymanie przemocy i zapewnienie poczucia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi;

2) wzbudzenie refleksji na temat swojego zachowania, zrozumienie krzywdy, jaką spowodował, i powstrzymanie przed podobnym zachowaniem w przyszłości;

3) pokazanie społeczności szkolnej, że cyberprzemoc nie będzie tolerowana i że szkoła jest w stanie efektywnie zareagować w tego rodzaju sytuacji.

2. Podejmując decyzję o rodzaju kary, należy wziąć pod uwagę:

1) rozmiar i rangę szkody – czy materiał został upubliczniony w sposób pozwalający na dotarcie do niego wielu osobom (określa to rozmiar upokorzenia, jakiego doznaje ofiara), czy trudno jest wycofać materiał z sieci?, itp.;

2) czas trwania prześladowania – czy było to długotrwałe działanie, czy pojedynczy incydent?;

3) świadomość popełnianego czynu – czy działanie było zaplanowane, a sprawca był świadomy, że wyrządza krzywdę koledze? (niektóre akty cyberprzemocy popełniane są nieświadomie lub z niewielką świadomością konsekwencji), jak wiele wysiłku włożył w ukrycie swojej tożsamości?, itp.;

4) motywację sprawcy – należy sprawdzić, czy działanie sprawcy nie jest działaniem odwetowym w odpowiedzi na uprzednio doświadczone prześladowanie;

5) rodzaj rozpowszechnianego materiału.

VII. Działania wobec ofiary cyberprzemocy

1. *Wsparcie psychiczne*

Podobnie, jak w przypadku innych form przemocy, ofiara cyberprzemocy potrzebuje pomocy i emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych. Musi także wiedzieć, że szkoła podejmie odpowiednie kroki w celu rozwiązania problemu.

UWAGI DLA UCZNIA – OFIARY CYBERPRZEMOCY:

- ⇒ ***Pamiętaj, że dobrze zrobisz, informując nas o tym, co się stało!***
- ⇒ ***Pamiętaj, że będziesz wysłuchany i rozumiany!***
- ⇒ ***Pamiętaj, że nikt nie ma prawa stosować wobec Ciebie cyberprzemocy!***
- ⇒ ***Pamiętaj, że szkoła nie toleruje żadnej formy przemocy i uzyskasz pomoc zgodnie z obowiązującymi procedurami.***
- ⇒ ***Pamiętaj, że zrozumiemy Twoje: zażenowanie, skrepowanie, wstyd, lęk, przerażenie, smutek, poczucie winy.***

PONADTO, PAMIĘTAJ:

- 1) Nie utrzymuj kontaktu ze sprawcą, nie odpowiadaj na maile, telefony, itp.
- 2) Nie kasuj dowodów: e-maili, sms-ów, mms-ów, zdjęć, filmów i nie udostępniaj innym osobom.
- 3) Zastanów się nad zmianą swoich danych kontaktowych w komunikatorach, zmianą adresu e-mail, numeru telefonu komórkowego, itp.
- 4) Jeśli korzystasz z komunikatora, to ustaw go tak, żeby nikt spoza listy kontaktów nie mógł się z Tobą połączyć.

VIII. Ochrona świadków zgłaszających zdarzenie

1. Pamiętaj, że dobrze robisz, zgłaszając fakt przemocy.
2. Pamiętaj, że wymagało to od Ciebie wiele odwagi.
3. Masz zapewnioną dyskrecję.
4. Pamiętaj, że Twoje dane osobowe nie będą ujawnione innym osobom (nie dotyczy sprawy zgłoszonej na policję).
5. Pamiętaj, że nie będziesz konfrontowany ze sprawcą.
6. Będziesz bezpieczny, a informację od Ciebie nie będą upublicznione.

IX. Sporządzenie dokumentacji z zajścia

1. Pedagog szkolny zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej/protokołu.
2. Jeśli rozmowa przebiegała w obecności świadka (np. wychowawcy), powinien on podpisać notatkę po jej sporządzeniu.
3. Jeśli zostały zabezpieczone dowody cyberprzemocy, należy je również włączyć do dokumentacji pedagogicznej (wydruki, opis, itp.).

X. Współpraca szkoły z Policją i Sądem Rodzinnym

Większość przypadków cyberprzemocy nie wymaga powiadamiania sądu rodzinnego czy policji i powinna być rozwiązywana przy użyciu dostępnych szkole środków wychowawczych. Istnieją jednak sytuacje, gdy konieczne staje się zgłoszenie sprawy do sądu rodzinnego, a mianowicie:

1) jeśli rodzice sprawcy cyberprzemocy odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a uczeń nie zaniechał dotychczasowego postępowania, dyrektor szkoły powinien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny, szczególnie jeśli do szkoły napływają informacje o innych przejawach demoralizacji dziecka;

2) gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, konsekwencje statutowe wobec ucznia, spotkania z pedagogiem), a ich zastosowanie nie przynosi pożądanych rezultatów, dyrektor powinien zwrócić się do sądu rodzinnego z wnioskiem o podjęcie odpowiednich środków wynikających z Ustawy o postępowaniu z nieletnimi.

XI. UWAGI KOŃCOWE

1. Procedura obowiązuje wszystkich pracowników szkoły, rodziców i uczniów od dnia jej ogłoszenia Zarządzeniem Dyrektora Szkoły Podstawowej nr 48 w Lublinie.

Opracował

Zespół ds. Bezpieczeństwa Cyfrowego: M. Pokora, M. Świst, J. Kubiś, A. Piętak
i H. Olszak

Literatura przedmiotu:

1. Anna Borkowska, Dorota Macander: „System reagowania w szkole na ujawnienie cyberprzemocy” .
2. Anna Borkowska, Marta Witkowska: „Media społecznościowe w szkole”.
3. Zespół Ekspertów Naukowej Akademickiej Sieci Komputerowej Instytutu Badawczego NASK. Poradnik dla nauczycieli: „Jak zapewnić uczniom bezpieczeństwo w Internecie?”.
4. Zespół Ekspertów (NASK i Fundacja Dzieci Niczyje): „Bezpieczeństwo dzieci online – kompendium dla rodziców i profesjonalistów”.